

נקודה למחשבה

מחשבה אקטואלית
מפרשת השבוע

ידעתי שיש בלבך עלי

פרשת ויחי

האהובה
באמצע
שומקום. ויעקב
שותק, לא מסביר שום
דבר.

עד גיל שבע-עשרה, כשיוסף
היה קרוב ליעקב, יעקב לא ראה לנכון
להסביר לבנו מדוע הוא נהג כך.

אחרי עשרים ושתיים שנות נתק שוב
נפגשים האב ובנו, ויעקב עדיין שותק. הוא לא אומר
מילה. הוא לא מסביר כלום. ידעתי שיש בליבך עלי!
אני יודע שהסיפור הזה מעיק עליך, אני יודע שאתה לא
מבין אותי. אבל הדממה המעיקה נשארת ביניהם. אין
מילה של הסבר.

וכך עוברים השנים, שבע-עשרה שנה נוספות בהן
יעקב מודע לכאבו של יוסף, אבל הוא בוחר לשתוק. לא
להסביר. לא לגלות לו את הנימוק הפשוט וההגיוני הזה.

מדוע? למה הוא לא מסביר כלום? מדוע הוא
משאיר את יוסף כאוב כל-כך, תמה ולא מבין,
כשהתשובה מוכנה, ברורה והגיונית?

•
יתכן שנוכל להבין זאת כך.

לקראת סוף דברי יעקב הוא מברך את יוסף
בברכת הבכורה. הוא מעניק לו את הבכורה שנטלה
מראובן בנו הגדול.

**וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל אֲחִיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד
הָאֲמֵרִי בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתִּי (שם, כב).**

מהיום, יוסף נוטל פי-שניים, כבכור. ראובן איבד
את בכורתו וזו נתנה ליוסף.

דברי הפרידה של יעקב אבינו מבנו, יוסף הצדיק,
מרגשים.

בתוך הדברים יעקב מזכיר נושא לא פתור. ענין
שמעיה על יוסף קרוב לחמישים שנה: **וְאֲנִי בָכַיִּי מִפְּדֹן
מֵתָה עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבָרְתָה אֶרֶץ לְכַא
אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית לְחֵם: (בראשית,
מת, ז).**

אמא שלך, רחל, נפטרה בדרך. ולא קברתי אותה
בחברון, יחד עם שאר האבות והאימהות.

לא, לא הייתי רחוק משם. גם לא ירד גשם ולא
היתה בעיה טכנית להוביל אותה למקום הקבורה
המשפחתי. אפילו לעיר 'בית לחם' הסמוכה לא נשאתי את
מיתתה. קברתי אותה סתם כך, באמצע הדרך.

ואני יודע שזה מפריע לך. אני יודע שבמשך כל
השנים הללו יש בליבך עלי. אתה שתקת, אבל אני יודע
מה עובר לך בלב.

...וידעתי שיש בלבך עלי!

אבל דע לך ש"פ הדבור קברתי שם שתהא
לעזרה לבניה. כשיגלה אותם נחזיראדן והיו עוברים דרך
שם יצאת רחל על קברה וכוכה ומבקשת עליהם רחמים
(רש"י).

בעוד שנים רבות הצאצאים שלנו יצאו לגלות.
בדרך הם עתידים לעבור ליד קברה של אמך, רחל. כשהם
יעברו שם, מתוך הקושי, הצער והדמעות, רחל אמנו
תעמוד שם לזכות. היא תצא, תתפלל ותבקש רחמים.

מרגש.

אבל למה רק עכשיו? כמעט חמישים שנה עברו
מאז שרחל נפטרה. יוסף שהיה אז ילד צעיר לימים
ראה את התנהגותו המתמיהה של אביו. הוא עמד
שם וראה איך יעקב בוחר לקבור את אמנו

מדוע איבד ראובן את הבכורה?

**וּכְנִי רְאוּבֵן כְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַכְּכוֹר וּבְחַלְלוֹ
יַצְוֵעִי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ לְכִנִּי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא
לְהִתִּיחֵשׁ לְבְכֹרָה (דברי הימים א, ה, א).**

מעשה זה של ראובן נעשה מתוך קנאות לכבודה של אמו. 'עלבון אמו תבע' (בראשית רבה, צח, ד). איננו מבינים את דקות חטאי הראשונים אבל אנו יודעים שחטאו של ראובן נבע מתוך תחושת עלבון בשל דבר-מה שנעשה לאימו לאה אחר מותה.

ראובן איבד את הבכורה, אך מי יזכה בה?

במשך שנים רבות כל-כך יעקב אבינו בודק את תגובתו של יוסף במקרה דומה. כיצד מגיב יוסף כאשר בליבו תחושת עלבון על היחס לו זכתה אימו. האם הוא מסוגל לשתוק, להבין שיש דברים שהוא לא מבין, או שגם הוא מגיב בצורה לא ראויה.

עכשיו, לפני מותו, מבשר יעקב ליוסף: עמדת בניסיון! הצלחת, בני. אכן, ראוי אתה לכתר הבכורה. עמדת באותו ניסיון, התמודדת גם אתה עם אותו הקושי, ושעית זאת בהצלחה. 'ואני נתתי לך שכס אחד על אחירי'. קח את הבכורה, היא מגיע לך בזכות וביושר.

לעיתים אנו נפגשים בהתמודדות דומה. מתרחשים לנגד עינינו דברים שמכעיסים ומרגיזים אותנו. אנו מבינים שיש לדברים סיבה ושעומד מאחורי ההתנהלות הזו היגיון. אך קשה לנו להבליג. קשה לנו להבין שאיננו מבינים.

יוסף, הבכור והמלך, מלמד אותנו שהסבלנות משתלמת. היכולת לשתוק, להבליג, להבין שיש דברים שיתבררו רק בהמשך, היא היכולת שמקנה מלכות. היכולת להנהיג מתחילה בהנהגה עצמית ופנימית. לקחת נשימה ולהמשיך לחיות ולהתקדם גם עם שאלות טורדניות.

לסיום, נשים לב לדבר חשוב נוסף.

את דבריו אודות קבורת רחל בוחר יעקב להצמיד לדבריו המתייחסים לבני יוסף, מנשה ואפרים. מיד אחרי שיעקב מעיד כי מעלתם של בני יוסף אינה נופלת ממעלת בניו, השבטים הקדושים, הוא מסביר ליוסף את הנימוק שעמד מאחורי קבורת רחל על אם הדרך.

אפרים ומנשה גדלו בארץ מצרים, רחוקים מהחממה הרוחנית של בית יעקב. אבל הם הצליחו לגדול לתפארת. למרות ההתמודדויות והקשיים הם התעלו והתרוממו לדרגה גבוהה ובלתי-נתפסת. כיצד הם עשו זאת?

לאורך הדרך אנו מוצאים את יוסף שב ומזכיר לעצמו את בית אביו. 'דמות דיוקנו של אביו עומדת לפניו בהתמודדות עם אשת פוטיפר ואף השמות שנתן לבניו הזכירו לו את המקום ממנו בא. וכך אומר יעקב: ראה את בניך, אלה שהצליחו לגדול ולהתרומם בתוך גלות מצרים בזכות העובדה שבית אביך עמד לנגד עיניהם יומם ולילה. עכשיו תוכל להבין את הסיבה שקברתי את אמך על אם הדרך.

כאשר בנינו יהיו בדרכם לגלות, כאשר הם יתרחקו מהקהילתיות המגוננת ומהארץ ששמרה עליהם בחממה רוחנית נפלאה, אני מבקש שרחל תמתין להם בצד הדרך. דמותה של רחל תלווה אותם גם כשהם רחוקים מהבית, נבוכים בגלות. הם יזכרו תמיד את המקום ממנו הם באו ואת הגדולה אליה הם יכולים לשאוף.

וגם אנחנו, ניקח זאת כצידה לדרך. בתוך קשיים, אתגרים, כישלונות ומאבקים, נדע תמיד. הסבלנות, משתלמת. איפוק-נכון הוא כוח ואנחנו חלק מסיפור גדול ונפלא. כל אחד מאיתנו כותב עוד אותיות של זהב בספרו המדהים של העם היהודי.

בהצלחה לנו!

אתר 'נקודה למחשבה • הגות ומחשבה יהודית' | רוצים להעיר? להאיר? מוזמנים לפנות בטלפון: 054-849-6992 | nekudalemachshava.co.il

מעוניינים לקבל 'נקודה למחשבה' בכל שבוע למייל? כתבו לכתובת moshe.oppen@gmail.com